

Rozvíjanie samostatného čítania

Aktivity pre 1. stupeň ZŠ

Samostatné čítanie znamená, že každé dieťa číta knihu bez toho, aby ho niekto kontroloval či dokonca počúval. Titul si vyberá dieťa ideálne samo, číta vlastným tempom a môže preskakovať isté pasáže. Samostatné čítanie je dôležité z viacerých hľadísk – buduje porozumenie a rozvíja samostatnosť, dáva zažiť pocit, že niečo dieťa zvládlo samo. Môžete ním začínať každý deň alebo niekoľkokrát do týždňa. Dôležité je zo samostatného čítania tvoriť návyk a dopredu si naň vyhradiť čas aspoň raz za týždeň. Čo nie je naplánované, zvyčajne sa neudeje.

Obsah

- Zvyšujte objem samostatného čítania postupne
- Iné spôsoby samostatného čítania
- Ujasnite si pravidlá
- Pripravte sa, že žiaci môžu reagovať rôzne
- Učte deti, ako sa o knihy starať
- Postupné dávkovanie zodpovednosti
- Ako posúvať dopredu rozbehnutých čitateľov
- Budte čitateľským vzorom
- Slovníček Krajiny čitateľov

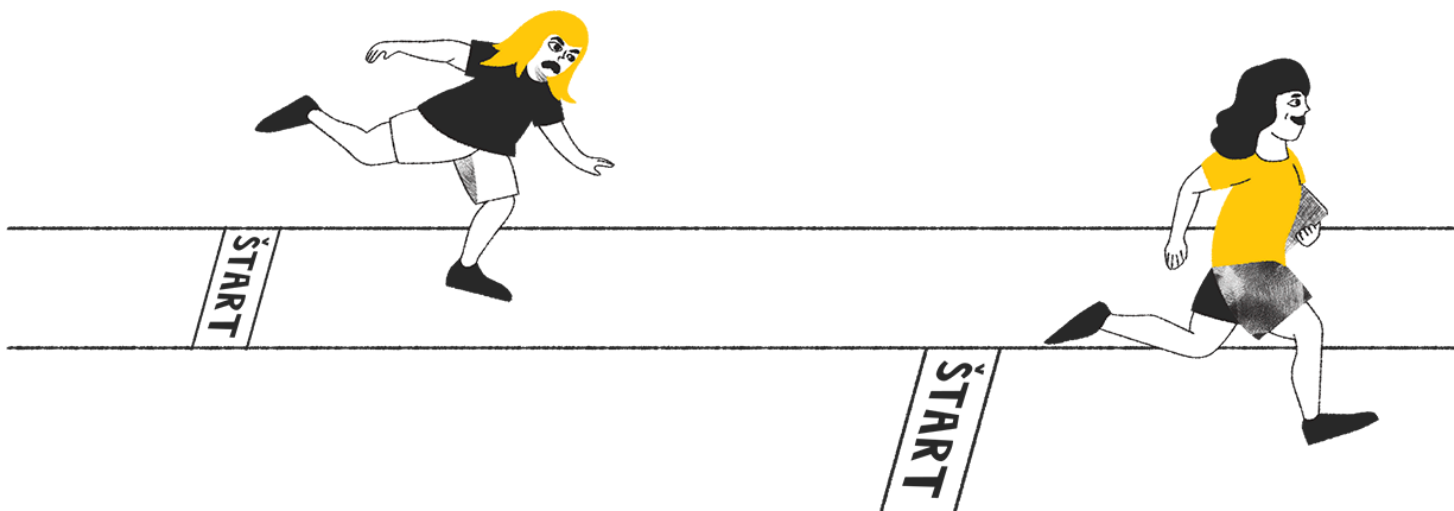
Aktivita →

Tip →

ZVYŠUJTE OBJEM SAMOSTATNÉHO ČÍTANIA POSTUPNE

Pred čítaním

- Vyhradte si čas, kedy sa bude v triede len čítať. Bez pracovných listov a otázok na porozumenie. Na začiatok môžu mať deti problém so sústredením, preto stačí začať s 3 – 5 minútami. Postupne môžete tento čas predlžovať.
- Vyberte vhodné knihy. Zamerajte sa na také, kde je čo najmenej textu a veľa farebných ilustrácií. Knihy z triednej knižnice môžete po čase dopĺňať aj knihami zo školskej knižnice. Nechajte deti vybrať si, čo chcú práve čítať.
- Premyslite si, aké pravidlá majú počas tohto času platiť. Najdôležitejšie je toto: *každý je v tomto čase ticho a správa sa tak, aby bez rozptýlenia mohli čítať všetci, ktorí čítať chcú.* Je v poriadku si v knihách iba listovať a prezeráť si obrázky. Dokonca je tiež v poriadku knihu neotvoriť vôbec a potichu sa pozeráť von oknom. Deti môžu sedieť v laviciach, na zemi alebo aj ležať na koberci.

Inštrukcie

- Povedzte deťom, že teraz si budú čítať ako dospelí – každý sám a bez toho, aby ich niekto kontroloval.
- Dovoľte im vybrať si akúkoľvek knihu z triedenej knižnice a pripomeňte im, že to má byť predovšetkým príjemný čas. Ak ešte nepoznajú všetky knihy, môžete im pár z nich predstaviť. Knihy stačí otvoriť, ukázať im krásne obrázky vnútri a opísať obsah jednou vetou.
- Ak niektoré deti nie sú zvyknuté na samostatnosť a slobodu v čítaní, môžete im dať pár príkladov, ako takýto čas môže vyzeráť a čo všetko môžu s knihami robiť.
- Povedzte žiakom, že dnes vyskúšate takéto čítanie X minút a potom sa porozprávate o tom, aké to pre nich bolo.

Konkrétne pokyny pre žiakov:

- *Vyberte si akúkoľvek knihu, ktorú chcete dnes čítať.*
- *Môžete čítať aj knihu, ktorú ste už čítali. (A môžete ju čítať znova aj nabudúce.)*
- *Môžete si len pozerať obrázky.*
- *Môžete si prečítať celý text.*
- *Môžete čítať poležiačky.*
- *Môžete čítať na stoličke v lavici.*
- *Môžete... (pomenujte spolu s deťmi ďalšie spôsoby)*

Počas čítania

- Nechajte deti prehŕňať sa knihami a rozliezť sa po triede. Možno sa vám bude zdať, že si knihu vyberajú príliš dlho. Nesúrte ich. Aj prezeranie viacerých kníh a rozhodovanie sa je súčasťou procesu.
- Čítajte si s deťmi aj vy. Či už si vezmete knihu z triednej knižnice alebo si donesiete vlastnú dospelácku, nezabúdajte, že toto je čas ukázať, že aj vy ste čitatelia. Na začiatku si pravdepodobne veľa z vašej knihy neprečítate, budete zrejme sledovať, čo sa deje v triede a usmerňovať žiakov. No aj to, že ju občas otvoríte a máte v rukách pred očami detí, má obrovský zmysel.
- Ak niekto zo žiakov porušuje pravidlo ticha alebo vyrušuje ostatných, prídte k nemu a individuálne mu pripomeňte pravidlá.
- Keď vyprší čas, citlivo zavolajte žiakov naspäť k sebe. Môžu si so sebou doniesť aj knihy, ktoré čítali.
- Povzbudte deti, aby sa podelili o zážitok z čítania. Môže sa stať, že nikto nebude chcieť rozprávať nahlas, vtedy im spokojne povedzte, ako ste sa mali pri čítaní vy.

INÉ SPÔSOBY SAMOSTATNÉHO ČÍTANIA

1

Čítanie do steny

Každé dieťa si číta polohlasom otočené k stene. Deti tak nikto nepočúva a nehodnotí, a zároveň sa nerušia a precvičujú si hlasné čítanie.

2

Čítanie plyšovému zvieratku/hračke

Každé dieťa si vyberie/donesie obľúbenú hračku, ktorej číta knihu. Opäť, je to čítanie bez hodnotenia. Nie je podmienkou, aby čítali celý text, môžu hračke knihu listovať, ukazovať obrázky či prerozprávať príbeh vlastnými slovami.

3

Čítanie mladším žiakom

Celá trieda môže navštíviť mladší ročník. Vo dvojiciach (jeden starší žiak a jeden mladší) čítajú starší žiaci mladším každý svoju knihu, ktorú majú radi. Je to aktivita, ktorá silno buduje pocit čitateľského sebavedomia, pretože žiaci sú v pozícii skúsenejších.

UJASNITE SI PRAVIDLÁ

Jasne si zadefinujte pravidlá, ktoré budú platiť počas čítania a diskusiách o knihách. Tu je náš tip: oddel'te čítanie pre potešenie a čítanie s iným učebným cieľom. Pri čítaní pre radosť, pokojne aj počas vyučovania, ponechajte deťom voľnejšie pravidlá, nech sa ich nadšenie nevytratí. Ak potrebujete využiť čítanie ako súčasť bežnej vyučovacej hodiny s jasným učebným zámerom, cvičeniami a úlohami, povedzte si nahlas, že je dôležité, aby to robil každý, pretože to pomáha konkrétnym cieľom a potrebám. Zároveň pripomeňte čítanie pre radosť v inom čase, kedy platia iné pravidlá.

Počas čítania pre radosť:

- Počas spoločného čítania sa správam tak, aby sme nikoho v triede nevyrušoval/a.
- Čítam si, počúvam alebo si listujem v knihe. Ak na čítanie skutočne nemám náladu, som potichu a nepresúvam sa po triede, aby som ostatných nerušil/a.

Počas diskusie:

- Keď niekto rozpráva, počúvam. Až keď dorozpráva, opýtam sa otázku alebo pridám svoj názor.
- Každý má právo vyjadriť svoj názor, no slušne a s rešpektom.
- Rešpektujem, ak má niekto iný názor. Môžem sa ho naň spýtať, no neútočím naňho.
- Nikoho nesúdim za výber knihy, tempo alebo spôsob čítania.

PRIPRAVTE SA, ŽE ŽIACI MÔŽU REAGOVAŤ RÔZNE

Knihy a čítanie sa môžu niektorým deťom zdať nudné alebo trápne. Niekedy je to póza pred spolužiakmi, inokedy to tak vnímajú naozaj. Dôležité je povoliť im škálu emócií ako reakciu na čítanie. Vysvetlite žiakom, že pocity z kníh a čítania môžu mať rôzne. Navyše sa tieto pocity môžu meniť v čase – niekedy nám kniha jednoducho nezapasuje do aktuálneho veku alebo obdobia. Rozprávajte deťom o svojich skúsenostiach a pocitoch pri čítaní a odhaľujte aj menej príjemné prežívania. Žiakov to posmelí zažívať knihy autenticky a bez pocitu, že sa musia na niečo hrať.

Vety, ktoré môžete použiť:

- „Je v poriadku sa takto cítiť.“
- „Aj mňa niektoré knihy nudia/hnevajú/rozosmútia... To niekedy knihy robia. Chceš o tom povedať viac?“
- „Mrzí ma, že ťa táto kniha nebavila. Môžeš vyskúšať čítať niečo iné, možno ťa to zaujme. Alebo sa môžeš spýtať spolužiakov, čo sa páčilo im. Spolu niečo určite nájdete.“
- „Zdala sa ti táto kniha príliš detská? Pod', pomôžem ti nájsť niečo, čo ti zapasuje viac.“

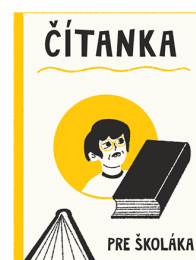
Tip

UČTE DETI, AKO SA O KNIHY STARAŤ

Niektoré deti nemajú dosť skúseností s knihami a potrebujeme ich učiť, ako k nim pristupovať. Zodpovednosť odporúčame dávkovať a poskytnúť jasné inštrukcie, čo s knihami robiť aj čo nerobiť. Môžete si vytvoriť plagátky s pokynmi a nalepiť ich blízko triednej knižnice. Ak si budete istí, že nejaký krok deti už zvládajú, môžete sa posunúť na ďalšiu úroveň. Pravidlá si môžete upraviť podľa vašich potrieb alebo návrhov detí.

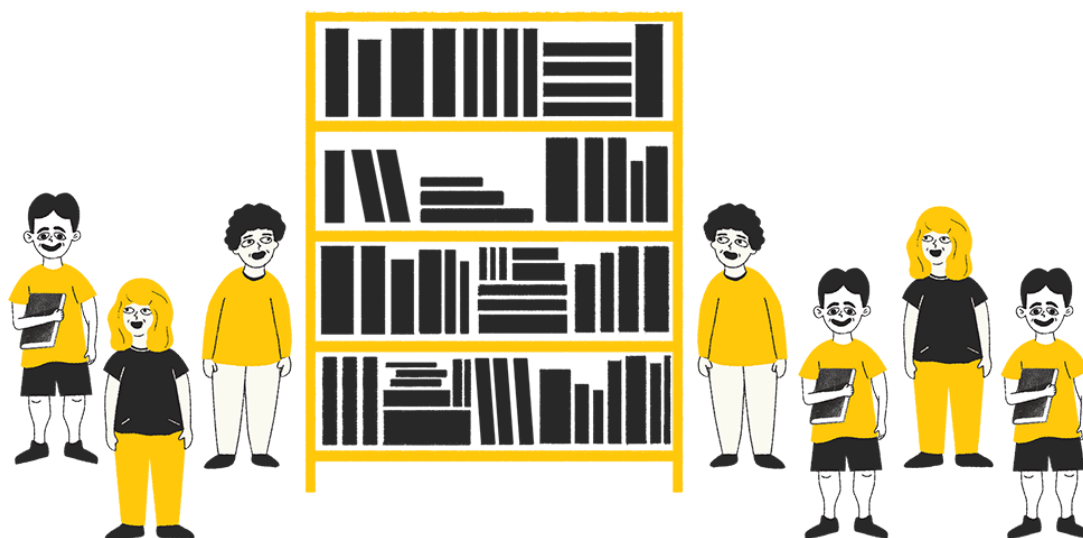
Pravidlá, ako sa ku knihám správať

- knihy chytáme nežne
- strany otáčame pomaly
- knihy ukladáme a nehádzeme
- ak knihu dočítam, vrátim ju naspäť
-
-
-
-
-

POSTUPNÉ DÁVKOVANIE ZODPOVEDNOSTI

	Malá zodpovednosť	Stredná zodpovednosť	Veľká zodpovednosť
Kedy môžu žiaci čítať	Počas vyučovania, knihy si však musia vypýtať. Môžu si tiež čítať počas prestávok (vtedy sa nemusia nikoho pýtať).	Kedykoľvek počas vyučovania, keď majú dokončenú svoju prácu alebo počas prestávky. Nemusia si knihu vypýtať, stačí keď si potichu nejakú vyberú.	Kedykoľvek počas vyučovania a možnosť požičať si knihy aj domov (po dohode s vyučujúcim).
Pravidlá, keď sa knihy poškodia	Žiaci vložia knihu do knižnej nemocnice. Opravu knihy urobíte vy sami alebo spoločne so žiakom/žiakmi.	Určená skupina žiakov (deti sa môžu rozdeliť na tímy) vo vybranom čase opravuje knihy z knižnej nemocnice.	Žiaci opravujú knihy autonómne (napríklad po vyučovaní). Môžete a nemusíte byť prítomní.

Vety, ktoré môžete použiť:

Ak sa náhodou kniha poškodí alebo stratí, rozlišujte, či išlo o úmysel alebo k tomu došlo omylom. Ak ste si čo i len trochu neistí, je dobré predpokladať, že to žiak neurobil naschvál. Napokon, sú to len knihy a nestoja za stratu dôvery.

Ak ide o **neúmyselné poškodenie**, pristupujte k deťom láskavo. Knihy sa dajú opraviť a nahradiť, nechceme, aby sa žiaci báli brať ich do rúk.

Pri úmyselnom poškodení by mal nasledovať individuálny rozhovor s dieťaťom. Môžete knihu spoločne opraviť. Môžete tiež pri tomto žiakovi vyžadovať vyšší stupeň kontroly.

Čo môžete v takýchto situáciách povedať:

„Nevadí, to sa stáva.“

„Ďakujem, že si mi o tom povedal/a.“

„Dáme knižku do knižnej nemocnice. To je presne to miesto, kde sa knihy opravujú.“

„Môžeme ju cez prestávku opraviť spolu, čo povieš?“

„Vidím, že ti na knihách záleží a že na ne chceš dávať pozor. Skús nabudúce otáčať strany pomalšie.“

„Viem, že si to neurobil/a naschvál. Keď nabudúce dočítaš, skús odložiť knihu naspäť do knižnice, kde jej nehrozí poliatie vodou.“

AKO POSÚVAŤ DOPREDU ROZBEHNUTÝCH ČITATEĽOV

Deti, ktoré čítajú veľa a rady, môžu pôsobiť, že nás už nepotrebujú. Opak je však pravdou. Čo môžete spraviť pre excelentných čitateľov?

1

Prinášať im nové príležitosti

Ponúknite im knihy, po ktorých by možno samy nesiahli, ale majú potenciál rozšíriť ich čitateľské obzory: napríklad knihy v angličtine, náročnejšie texty (tematicky či jazykovo) alebo žánre, ktoré doteraz nečítali. Nebojte sa ich pýtať otázky na hlbšie porozumenie textu a žiadať od nich komplexnejšiu argumentáciu. Pre tipy na knihy ich môžete prepojiť so žiakmi na 2. stupni.

2

Byť pre ne čítajúcim dospelým

Pri rozhovoroch o vašom vlastnom čítaní môžete ísť do oveľa väčšej hĺbky ako pri nerozčítaných deťoch. Rovnako sa zaujímajte, čo práve čítajú ony a podporte ich vo výbere.

3

Pomôcť im prekonávať čitateľské výzvy

Niekedy sa aj veľmi rozčítané deti zaseknú a nevedia, čo čítať ďalej. Hľadajte spoločne riešenie, zdieľajte tipy, ktoré fungujú vám alebo len rozprávajte o momentoch, kedy aj pre vás bolo náročné čítať alebo ste nevedeli nájsť vhodnú knižku.

4

Pripomínať im, že čítanie nie je súťaž

Niektorí rozčítaní knihomoli sa nekriticky ženú za čo najvyššími počtami prečítaných kníh. Pripomeňte im, že čítame najmä pre radosť a že sa vždy môžeme vracieť ku knihám, ktoré sú pre nás oddychom a pôžitkom.

BUĎTE ČITATEĽSKÝM VZOROM

Ako učitelia máte výbornú príležitosť pomôcť žiakom vytvoriť si predstavu o tom, čo znamená byť čitateľom. Na tom, ako rozprávate o knihách a svojich čitateľských zážitkoch, naozaj záleží. Aj na tom, či o čítaní a knihách rozprávate len na hodinách, kedy je to „vaša práca“, alebo majú žiaci šancu vidieť vo vás čitateľa aj mimo tohto času.

Tu je pár tipov, ako sa pre svojich žiakov môžete veľmi prirodzene stať čitateľským vzorom:

1

Vytvárajte prostredie, v ktorom sú si všetci ako čitatelia rovní
Pripomínajte deťom, že akákoľvek kniha sa počíta: hrubá aj tenká, zábavná, náučná, s množstvom obrázkov aj bez nich. Nechajte ich vybrať si, čo chcú samy čítať a do ničoho ich netlačte.

2

Spomínajte knihy v bežných rozhovoroch
Počas ranného kruhu či prestávky spomeňte, aká kniha vám v týchto dňoch nedáva spávať. Nebojte sa rozprávať o vlastných čitateľských zážitkoch a zvykoch.

3

Sami si pred deťmi čítajte
Noste so sebou svoju aktuálne rozčítanú knihu a čítajte si ju, keď čítajú vaši žiaci. Nechajte si knihu položenú na stole v triede alebo si ju noste na dozor či na školský výlet do autobusu.

4

Nalepte si na dvere kabinetu nálepku „Práve čítam“
Môžete si ju vytlačiť a dopísať vašu aktuálne rozčítanú knihu. Spokojne rovno jednu darujte kolegyni alebo kolegovi. Nálepky nájdete na nasledujúcej strane.

Práve čítam:

Práve čítam:

Slovníček Krajiny čitateľov

V materiáloch Krajiny čitateľov sa môžete stretnúť s rôznymi pojmami, ktoré ste doteraz nemuseli poznať. Najdôležitejšie z nich nájdete v tomto slovníčku.

Č S

ČITATELSKÉ SEBAVEDOMIE

Čitateľské sebavedomie je subjektívny pocit, ako veľmi sebavedomé sa dieťa cíti v čítaní. Považuje sa za dobrého čitateľa? Myslí si, že čítanie mu ide a orientuje sa v čitateľskom svete? Čitateľské sebavedomie nemusí nevyhnutne kopírovať čitateľské zručnosti žiakov, ide o ich individuálne prežívanie. Zároveň je však silným faktorom ovplyvňujúcim práve čitateľské zručnosti – ukazuje sa, že čitateľské sebavedomie má vplyv na úroveň funkčného čítania.

Č V

ČITATELSKÝ VKUS

Pod čitateľským vkusom rozumieme naše čitateľské preferencie. Spadá sem obľúbený žáner, ale tiež žánre či knihy, ktoré nemáme v obľube. Čím vycibrenejší čitateľský vkus je, tým lepšie vieme pomenovať, čo sa nám v knihách páči a nepáči, aj čo v nich hľadáme. Tento vkus sa získava čítaním veľkého množstva rôznych textov. Diskusie o textoch môžu zase pomôcť lepšie formulovať dôvody, prečo je nám niečo blízke a iné zas nie.

Č I

ČITATELSKÁ IDENTITA

Pod čitateľskou identitou si môžeme predstaviť nielen prežívanie čitateľstva, ale aj návyky a poznanie svojich silných stránok či procesov, ktoré v čítaní využívame. Aké knihy rada/rád čítam? Ako zvyknem čítať? Mám nejaké čitateľské zvyky? Som dobrý čitateľ? Kto je vlastne dobrý čitateľ? Čo robím, keď natrafím na text, ktorému nerozumiem? Odpovede na tieto otázky formujú čitateľskú identitu dieťaťa. Čím bohatšia táto identita je, a čím lepšie ju dieťa pozná, tým cielenejšie môže napredovať vo svojom čítaní. Môže stavať na svojich silných stránkach a rozširovať skúsenosti v iných oblastiach čitateľstva.

Č D

ČITATELSKÉ DIELNE

Sú metódou, ako vytvárať žiakom priestor na čas s knihou. Počas čitateľských dielní si na pokračovanie čítajú žiaci knihu, ktorú si doniesli z domu, majú požičanú z knižnice alebo triednej knižnice. Hlavnou časťou je čas vyhradený len na čítanie – bez aktivít a otázok. Každý žiak si samostatne číta svoju knihu, kdekoľvek v triede. Nasledovať môže diskusia v skupinách alebo v celej triede. Čitateľské dielne môžu byť zamerané tematicky, ale aj nemusia.